

Ева Лондо

Децата и различноста во медиумите: Што е она што го пропуштаме?

Апстракт

Шрек, познат како страшниот огар од мочуриштето, но кој многу попознат им е всушност на децата, се вљубува во убавата принцеза Фиона, која ноќе се претвора во грдо чудовиште. Фиона, опседната со својот изглед, нетрпеливо чека да биде спасена и сакана од Шармантниот Принц и да ја задржи својата дневна убавина, или во спротивно, ќе остане грдо и несакано чудовиште. Има уште неколку филмови за деца кои ја проектираат општествената реакција и отфрлањето на различното од она што е норма. Овие слики се прикажани во различни форми: играни филмови, цртани филмови, вести итн., со што се создаваат граѓани склони да го исклучат сето она што е нетипично, разновидно и необично. Во секој случај, избраните информации кои се нудат од медиумите влијаат врз тоа како луѓето се запознаваат со човековата различност (Naficy & Gabriel 1993, O'Barr 1994, цитиран од Cortes 2000) и ги интензивираат социјалните и културолошките прашања. Децата го градат својот социјален конструкт главно од информациите што ги добиваат од медиумите, што им помага да создадат модели и да го дефинираат своето разбирање за светот. Оваа информација може да биде едноставна, како што е цртан филм, или да биде повеќеслојна, како што се овие филмови, но може да има семантички и стереотипни нијанси што се спакувани на атрактивен начин, претставени како вести или како забава, и понудени како факт или измислица. Во конкретен контекст, децата се со тенденција да имаат предрасуди кон различна и етничка група (Teichman & Zafrir 2003, Cortes 2000), и тоа почнува да доаѓа до израз на возраст од 5-7 години така што се дружат, главно, со своите врсници и со отфрлање на сите други кои се различни (Nesdale & Lambert 2007). Слично на ова, тие реагираат против оние врсници кои покажуваат карактеристики што се сметаат за „ненормални“ или нетипични според општествените норми, како што се бојата на кожата, физичкиот изглед или други разлики, како што се нарушувањата на говорот. Голем број студии ги истражувале факторите што влијаат врз ова стереотипно однесување, но повеќето како причина за тоа ја нагласуваат улогата на медиумите. Овој труд ќе заеме интердисциплинарен пристап кон литературата со цел да ја разбере непредвидливоста кај децата во однос на медиумските содржини, ќе се обиде да посочи некои примери за придонесот што го имаат албанските медиуми во создавањето пристрасна перцепција за различни општествени и културни групи и ќе ги истражи можните начини за едукација на децата во врска со прашањата на различностите.

Клучни зборови:

Слики преку медиуми, когнитивно знаење, различност

Вовед

Не треба да изненадува фактот што децата во денешно време се поранливи на тоа да станат предмет на дискриминација или стереотипизирање, поради карактеристиките како што се големината, обликот, бојата на кожата или попреченоста. Еден од факторите што може да влијае врз овој сè почесто присутен феномен на „различност“ кај врсниците се медиумските содржини на кои се изложени тие.

Овој труд, користејќи интердисциплинарен пристап, ќе ја истражи литературата со цел да направи преглед и да овозможи разбирање на процесите што ги тераат луѓето на такво однесување. Ако го земеме предвид првиот обид медиумската писменост да се воведо во средните училишта, и понатаму може да се каже дека овој процес сè уште се очекува, и тоа 10 години подоцна, а децата и младите и понатаму се ранливи на секоја медиумска продукција и имаат мало разбирање за нејзините ефекти. Сепак, највознемирувачкото прашање е тоа што интересите на комерцијалните медиуми играат главна улога во одредувањето на медиумската содржина и во нивната продукција. Затоа, тука ќе образложиме неколку примери на студии на случај од последнава деценија што ја потврдуваат улогата која ја имаат медиумите во начинот на којшто децата Албанци ги формираат своите ставови и однесување, а исто така ќе се обидеме да дадеме и некои препораки што можат да ја подобрат состојбата во медиумите.

Преглед на литературата

Когнитивните студии покажуваат дека медиумските содржини значително придонесуваат за ставовите и верувањата на луѓето, во однос на прашања како што се идентитетот, однос кон расните и етничките малцинства и ставовите за сексуалноста (Berger, 2012, стр. 14). Токму овие информации што се селектирани и понудени од медиумите се оние врз кои луѓето го засноваат своето знаење на човековата различност (Naficy & Gabriel 1993, O'Varr 1994, цитиран од Cortes 2000), а тоа се случува потсвесно „дури и таму каде што не очекуваме, дури и таму каде што не сакаме, па дури и таму каде што не го сфаќаме тоа“ (Cortes 2000, стр. 17). Кога ваквата информација е насилна или застрашувачка кон одредена категорија на лица, таа ќе го има истиот ефект и во реалниот живот. Во согласност со ова, истражувачите имаат став дека новите филмови и ТВ-програми кои содржат насилство можат или да потенцираат насилна содржина, или да привлечат внимание поради нивните претпоставени „сору-саг“ влијанија врз некои лица од јавноста (Sparks, Sparks и Sparks, 2009), што ги вклучува и децата. Cortes (2000) сугерира дека потсвесното учење од медиумите, особено во однос на забавата, се чува додека не биде испровоцирано од надворешни стимуланси, кои кога ќе се перципираат како опасни, треба, по дефиниција, да предизвикуваат страв. Повеќе поврзани стимуланси коишто обично предизвикуваат страв можат да бидат деформитети и искривувања, или познати организми во непознати и неприродни форми (Cantor 2009, стр. 291). Може да се смета дека во оваа категорија спаѓаат организмите што биле осакатени како резултат на некоја повреда и тие се среќаваат во форма на реални ликови, како што се цуциња, грбавци и мутанти (ibid). Тие се слични на ликови од реалниот живот, но отстапуваат од општествените норми по својата големина, форма, боја на кожа, црти на лицето итн. Во повеќето случаи, тие се создадени со цел да бидат извори на страв за децата и да бидат прикажани како зловни или како некои кои се некаде затворени.

За индустријата на забава, „приказот на настани што предизвикуваат или се закануваат да предизвикаат голема штета е добитна комбинација“ (Cantor 2009, стр. 292), и затоа се толку успешни. Експерименталните студии докажаа дека перципираната штета може да ги наведе децата да избегнуваат дружење со лица кои ги имаат овие деформитети и во одредени околности, кога се испровоцирани од надворешни стимуланси, да покажуваат агресивен однос кон нив.

Психолозите имаат докажано дека на околу 5-7-годишна возраст, многу деца покажуваат пристрасно и предрасудно однесување кон групи што им се туѓи, вклучително и кон оние со етнички и културен идентитет (Teichman & Zafrir, 2003, Cortes 2000), што го манифестираат со давање предност и дружење со оние кои се блиски до нивното етничко потекло и со одбивање на оние кои се различни (Nesdale & Lambert 2007). Истото однесување се манифестира и кон оние луѓе кои имаат карактеристики, било да се тоа физички или патолошки, што се сметаат за „ненормални“ или „атипични“ според општествените норми и така се прикажани во филмовите или емисиите. Како такви, насилство, протерување, маскирање или страв кон „различниот друг“ поради физички изглед или тешкотии во говорот или нешто друго, го активира лимбичкиот и неокортикалниот систем што го подготвуваат организмот за планови со моторика - борба или бегство (Murray et al., 2006). Ова е неврофизиолошка реакција на „стариот мозочен систем“, која во суштина може да биде „пред-свесна“ и да има долгорочни импликации што се протегаат далеку пошироко од периодот на разгледување (ibid). Оваа тенденција, која се смета за „различност“ кај еден човек, што значи да ги гледа или да ги третира „другите“ групи или поединци како инхерентно различни од него самиот, речиси до степен на туѓи суштества, дополнително ги дели групите на луѓе и ги зацврстува сопствените однесувања и културните карактеристики на поединецот (Canales, 2000).

Начинот на којшто децата се изложени на форми на медиумски содржини кои ја прикажуваат, колку и да е нејасно, деформацијата или недостигот од карактери, влијаат врз потсвеста на детето, создавајќи перцепции што опстојуваат. Постојаното и упорно изложување на збир од пораки влијае врз општествената перцепција на реалниот свет на таков начин што, колку што повеќе гледа гледачот, толку повеќе се создава таа перцепција (Gerbner et.al, 2002, цитиран во Mastro, 2009, стр. 334), која, пак, со повторување, го тера гледачот да ги рефлектира тие ставови. Во оваа смисла, следењето на последиците од одговорот кај деформираните ликови создава шеми во врска со конкретниот медиумски модел. Овие шеми или когнитивни структури го претставуваат знаењето за концептот или типот на стимулансот (Fiske & Taylor, 1991, цитиран од Smith & Granados, 2009, стр. 349). Затоа, казнување на ликовите со деформација или инвалидитет и со нивно затворање во замок или отфрлање во дивина, слично како во случајот на Фиона, на Шрек, па дури и на Квазимодо, прикажува медиумски модел на исклучување или отфрлање, со поголема веројатност да влијае врз перцепцијата и врз однесувањето. Како што се формираат шеми, информациите се оценуваат како соодветни и, последователно, како информации што одговараат (Huston 1993, цитиран во Smith and Granados, 2009, стр. 349). На овој начин, децата учат за тоа како изгледаат членовите во групата, притоа гледајќи ги поинаку оние кои се различни. На овој начин, саканата принцеза Фиона очајно чека Шармантниот Принц да ја сака и да ја претвори во убава принцеза, а не во грдиот огар, што е епски приказ за пренесување на пораката за убавина наспроти грдотија, па дури и страв од она што не е стандардна норма поради физичкиот изглед, прикажувајќи го како „чудовиште“, „огар“, „свер“ итн.

Во согласност со ова, доаѓаат и перципираните способности што сме им ги доделиле на овие ликови. Поради својот физички изглед, Квазимодо бил казнет да живее во камбанаријата на црквата и да свони со камбаната, прикажувајќи ги со тоа и способностите поврзани со одредена абнормалност или деформитет. Овој феномен е толку силно вкоренет во нашата колективна меморија што сме вчудовидени и изненадени кога ќе најдеме на достигнување кое на останатите

може да им изгледа како нешто нормално. Разбудената перцепција на неспособноста влијае врз начинот на којшто го перципираме исклучувањето од нормата, причина поради која способноста да се направи повеќе од она што сме навикнати да веруваме дека е можно да се направи се смета за примерна. Тенденцијата на медиумите да известуваат за вакви примери во рамката на неспособноста, иако се објаснува како обид за прифаќање и инклузија, всушност создава периферни знаци што веќе ја зајакнуваат постоечката перцепција.

Издначувањето на карактеристиките на луѓето со содржината на пораките и/или на рамките создава збунетост кај публиката, што може да влијае врз ставот. Во средината за информирање, многумина случајно слушнале или гледале написи или вести во кои само достигнувањата на поединци со ограничени способности се нагласуваат како успеси. Работејќи како ментор на студенти, се сеќавам на еден случај на млад новинар, кој ми пријде и ми предложи да направам поткаст за едно младо парализирано момче, вработено во една од најголемите телекомуникациски компании во Албанија, и кое истовремено приватно дава експертиза за ИТ-прашања.

Ова е истото сценарио што го гледаме во филмовите, каде што искривениот лик се покажува како пријателски, чувствителен и нежен. И покрај фактот што повеќето детски филмови, вклучително и горенаведените, завршуваат со тоа како искривениот лик се спријателува со главниот лик за кого се гледачите приврзани, сепак, когнитивните студии укажуваат на постојаното присуство на страв кон овој првиот поради исчекувањето емпатија, заедно со реакции на вознемиреност на саканиот лик (Cantor 2009, стр 292). Ова укажува на фактот дека луѓето го доживуваат стравот како директен одговор на стравот изразен од другите (ibid), што е причина поради која реакцијата кон овие ликови останува иста, и покрај „среќниот крај“. Од друга страна, сè додека кинематографијата ги прикажува овие карактеристики како различни од нормата, истовремено разбирајќи го начинот на којшто човечкиот мозок ги обработува и ги задржува информациите, ваквите прикажувања нема да придонесуваат кон културата на различноста. Од друга страна, емитуваните слики за „различното“ и тенденцијата тие да се именуваат како такви го поттикнуваат вознемирувачкиот феномен на „малтретирање“, против којшто се водат кампањи. Згора на тоа, поради стравот што го предизвикуваат овие ликови, се случува феноменот на изолација или групирање, што може да биде опасно, на пример, кога поединци од ист идентитет се групираат заедно.

Примери од медиумите

Психолозите го поддржуваат ставот дека децата на многу рана возраст конзумираат медиумски содржини во големи количини. Во Албанија, истражувањето спроведено од УНИЦЕФ и од Албанскиот институт за медиуми во 2011 година покажа дека 50 % од адолесцентите конзумираат 1-3 часа ТВ дневно, од кои 19 % ја надминуваат оваа бројка¹. Овие податоци се удвоија со зголемената употреба (и покриеност) на интернет. Немаме конкретни податоци за помалите деца, но можеме да претпоставиме дека тенденциите во однос на животниот стил и економските притисоци прават родителите да бидат лесно подложни на овој феномен, каде што децата се оставаат пред екранот при извршување и на суштинските задачи или за исполнување на основните потреби, како што е јадење.

Родителите свесно дозволуваат нивните деца да поминуваат повеќе време со екранот, да гледаат на мобилен телефон додека јадат, неограничено да играат видеоигри, од кои повеќето имаат насилни

1 Студијата нема конкретни информации за тоа каква програма гледаат на телевизија, оставајќи простор за претпоставки во врска со содржината.

слики, да го трошат времето на компјутер барајќи информации без притоа да постои контрола на содржината, да имаат телефон уште од рана возраст итн., што ги прави децата подложни на неограничени извори на информации и содржини и што може да влијае врз нивниот поглед на светот.

Во оваа смисла, децата ги градат своите погледи и перцепција за светот низ објективите на кинематографијата, вестите, емисиите, и тоа во сите достапни медиумски формати. Сепак, Berger (2012) вели дека децата повеќе гледаат телевизија отколку филмови, бидејќи гледањето филмови најчесто е контролирано од родителите, додека гледањето телевизија најчесто не е. Затоа, можно е тие да најдат на секаков вид на информации, што ги прави поподложни на медиумски содржини, вклучително и на вести.

Експерименталните студии потврдуваат дека децата што живеат во средини каде што има политички конфликти се многу повеќе наклонети кон стереотипизација во однос на други културни или етнички групи, но малкумина го истражуваат начинот на којшто негативните прикажувања на другите групи влијаат врз однесувањето на децата. Студијата спроведена кај деца од Блискиот Исток и кај деца од Косово покажува дека позитивното прикажување на другите општествени групи имало различни ефекти, при што во случајот на Косово е потврден позитивен однос кон другата етничка група, иако не во значителен степен. Од друга страна, истото конфликтно опкружување се појавува за различни малцинства, од коишто повеќето се емитувани во електронските или на медиумите преку интернет. Бидејќи во албанските медиуми нема детска продукција, многуте случаи што можат да ги илустрираат нивните влијанија врз однесувањето потекнуваат од вестите. Поради опкружувањето преоптоварено со политички конфликти и прашања, политичките вести, политичките ток-шоуа и грубиот јазик го заземаат ударното време во речиси сите медиуми². Значи, сосема случајно имаме евентуалната политичка дебата меѓу соседните земји да се проширува и да се коментира на интернет, каде што се присутни и деца.

Екстреман пример е случајот со младиот Аристотелис, припадник на грчкото малцинство, кој на околу 20-годишна возраст³ бил нападнат и претепан до смрт од група млади луѓе само затоа што зборувал грчки. Колку и да звучи сурово, јасно е дека во земјите со зголемен конфликт околу идентитетски или етнички прашања, медиумите може да влијаат врз ставот и врз однесувањето. И покрај овие појави, сегашните прикажувања во медиумите на фотографии на албански имигранти кои живеат во Грција како ги користат копнените граници за да ги посетат своите роднини во Албанија за време на празниците, создавајќи притоа долги редици, влијае врз самата перцепција. Овие медиуми прикажуваат слики на фрустрирани постари лица или на иритирани деца, што доведува до емоционално оптоварување против другата земја и против големото грчко малцинство во Албанија, што подоцна може да се манифестира кога ќе се случат одредени надворешни стимуланти. И ова постојано продолжува. Медиумските прикажувања за ромската заедница како заедница на необразовани, питачи, валкани луѓе придонесуваат кон тоа да се создаде негативна перцепција за нив. Ова, исто така, се спротивставува на секој обид што го прават Ромите да посетуваат училишта, каде што не се пријатели со другите и се омаловажувани од нив, поради што или запаѓаат во општествената морална стапица со тоа што имаат ниски оценки на училиште, или, во најлошото сценарио, го напуштаат образованието. Според истражувањето на Fактоје.al, најголем дел од неписменото население во Албанија се припадници на ромската заедница, од кои повеќето го напуштаат образованието на возраст од 11 до 14 години, што е потврдено и со студија на УНИЦЕФ. Истата студија известува дека други категории што се склони кон напуштање на училиштето се децата кои имаат ограничени способности.

2 Лондо, Е. (2017) "Media shqiptare në kohët e politikës së mediatizuar" (Албанските медиуми во време на медиатизирана политика), Списание за комуникациски и медиумски студии, септември 2017, ААВ Колеџ, Приштина.

3 Најмладиот од сторителите во групата имал 18, а најстариот 22 години. Учествувале 7 млади луѓе.

Иако законодавството го поддржува образованието на овие деца, нештата што ги спречуваат да одат на училиште се менталитетот и општествените норми, педагошкиот пристап, инклузијата итн.

Во најлош случај, медиумите можат да ги поттикнат децата на штетно однесување кон самите себе. Во 2014 година, медиумските вести се фокусираа врз самоубиство од религиозни причини (прикажани како начин за поврзување со Бог), што поттикнаа многу случаи на самоубиства⁴, од кои некои беа млади луѓе.

На истиот начин, медиумските прикажувања на љубов, пријателство, сексуални улоги или сексуална ориентација, дисбаланс на моќта се нешта кои можат да влијаат врз нашиот став и однесување. Можеби онаму каде што најмногу ни недостасува знаење се ефектите од родовата социјализација и сексуалната ориентација. Ова е особено важно во ограничени општества во коишто има многу силна патријархална култура. Дополнително на ова, колку повеќе медиумите ставаат акцент врз декларациите создадени со ова прашање, толку повеќе се продлабочуваат поделбите, докажувајќи ја со тоа изолацијата и строгиот менталитет на албанското општество кон сексуалната различност. Од друга страна, чувствителноста на оваа тема како невидлив, но сепак присутен елемент на општествениот идентитет, создава повеќе социјални и психолошки ограничувања за неговите поединци.

Дискусија и заклучок

Медиумската писменост

како начин на таргетирање на различноста

Искрено кажано, никој не може да создаде знаење за културните, за етничките и за идентитетските групи што постојат во светот преку лично искуство или на училиште, не додавајќи притоа големо значење на улогата на медиумите. Повеќето луѓе добиваат информации за светот околу себе преку пораки посредувани од медиумите, она што Daniel Boorstin (1961) го нарекол „псевдоопкружување“.

Иако голем број студии го поддржуваат кумулативниот ефектот на медиумската содржина во обликувањето на нашата перцепција во однос на другите, само мал број од нив го истражувале начинот на којшто медиумите придонесуваат кон тоа (Graves, 2008; Mastro, 2009; Persson & Musher-Eizenman, 2003). Сепак, Perloff (2009) со сигурност признава дека медиумите имаат влијанија што можат да предизвикаат низа дејства што би биле незамисливи кога не би имало комуникација (Perloff, стр. 252). Ова, исто така, може да ја објасни улогата на медиумите во искористувањето на главните прашања што ги засегаат општествата. Но, за да се случи ова, потребна е количина информации во медиумите.

Оценувајќи ја зголемената улога која ја имаат информациите во стекнувањето знаење и во обликувањето на нашите погледи за светот, каде што медиумите играат важна улога, дискусиите во последно време се фокусираа врз медиумската писменост уште од рана возраст.

⁴ Londo, Eva (2012) “Efektet e media ne konstruktimin e shoqerise” (Влијанието на медиумите на создавањето на реалноста), Raportata Newsraport 30 октомври 2012 г.

Дополнително, колку повеќе информации луѓето добиваат од неограничените извори на информации, „толку нивниот примател станува поцентрален“ (Wolton, 2012). Според Волтон, овој рецептор (јавноста) може да избира, да дистрибуира, да хиерархизира, да прифаќа и да одбива. И колку повеќе информации има, толку повеќе станува критичен кон неа и кон оние што ја создале. Студиите за медиумите ја оценуваат јавноста на денешното модерно време како многу поинаква од моделот на пасивен примател и ја сметаат повеќе за преговарач околу значењето на информацијата. Затоа, колку е покултивирана јавноста, толку е поефикасна употребата на медиумите, и тука има два актери со клучна улога во сето ова: училиштето и семејството/родителите.

Авторите тврдат дека медиумската писменост е втемелена во политиката (Rombo 2003) и на поширокото културно-информативно поле (McQuail 2000). Следствено на ова, медиумската писменост не може успешно да се стекне без поседување интеркултурна писменост, а интеркултурната писменост не може целосно да се разбере без користење на знаењата и вештините за медиумска писменост (Belousa & Stakle, 2010). Ова можеби звучи предизвикувачки со оглед на моменталната ситуација на медиумите и на општеството. Rombo (2003) објаснува дека медиумското значење се конструира и се толкува во нееднакви односи во општеството (Rombo 2003, стр 100).

Овој факт ѝ дава приоритет на интеркултурната писменост, и тоа во однос на медиумската писменост, чија цел е да се истражат границите на сопствениот културен идентитет, да се дознае за сопствената раса, етничка припадност, за класата и за другите клучни столбови на идентитетот, како и да се разберат другите културни идентитети (McLaren 1995, 1997). Ова значи дека интерпретацијата на медиумските пораки секогаш се прави со повикување на културно креираните слики, добиени преку изложеност на медиумите и објаснети во наставните образовни програми.

Во 2009 година, Европската комисија објави извештај во којшто се содржат препораки и совети за креирање медиумски наставни програми наменети за деца во рана возраст, којшто имаше за цел да го поддржи создавањето критичка публика. Разбирајќи ја улогата на медиумите во креирањето и влијанието врз перцепциите, во 2013 година, Катедрата за новинарство и комуникација на Универзитетот во Тирана ја објави првата книга за медиумска писменост, насловена „Медиологија“, која беше предложена до Министерството за образование како наставен предмет. До ден-денес сè уште нема медиумско образование до универзитетско ниво, поради што децата не се подготвени за медиумските содржини.

Родителите како чувари на портите

Сегашните околности во коишто имаме преоптоварување со информации во вид на слики, содржини и искривени прикажувања на прашањата поврзани со различноста може да имаат сериозни последици во обработката на информациите и во развојот на шемата кај децата. Главниот товар кога станува збор за начинот на којшто децата ги развиваат своите навики за следење на медиумите паѓа на родителите, кои се сметаат за „чувари на портите“. Родителите се соочуваат со големи предизвици не само во смисла на избирање на тоа на кој медиум или на каква содржина ќе ги изложат своите деца, туку и во помагањето на своите деца да ги обработат и да ги интерпретираат и интернализираат информациите што ги добиваат од медиумите.

Дали би било корисно да се примени некаков начин на следење на активностите на децата во врска со кој било тип на медиуми за да може да се влијае врз начинот на којшто содржината од тие медиуми влијае врз нивното однесување?

Зголемените економски притисоци на модерното време ги тераат родителите лесно да паѓаат во стапицата на тоа да го „гутнат“ далечинското или паметниот телефон во рацете на своите деца,

и тоа со помалку надзор. Теоријата на родителска медијација, која првично е развиена како одговор на загриженоста за тоа дека децата се изложени на телевизијата (Clark, 2011 година), еволуирала во денешново време и ги опфаќа разните начини на кои родителите посредуваат во тоа како нивните деца ја користат новата технологија.

Со зголемениот број истражувања што се однесуваат на медиумите и на когнитивната психологија, родителите стануваат сè повеќе свесни за ризиците и опасностите што медиумите ги определуваат како закана за благосостојбата на децата. Фактот што многу родители го прифаќаат давањето на нивните паметни телефони на децата како начин да им помогнат да се забавуваат, од своја страна, вовеле поголем стрес на улогата на родителите во креирањето алатка за следење, со цел да се осигури безбедноста на нивните деца.

Очекувањата од родителите денес, сепак, се особено изискателни, бидејќи од нив се очекува да ги разберат, да ги проценат, да ги водат, да ги следат и да ги регулираат активностите на своите деца (Willett, 2015) и се зацртува збир од норми за тоа што значи да се биде добар родител во денешната дигитална ера (Livingstone & Bober, 2006) – ова нешто е можно да бара воведување на активно ограничување и следење на употребата на технологијата кај децата (Mazmanian & Lanette, 2017). Тука, на пример, станува збор за тоа дека родителите ги следат и ги контролираат искуствата на децата со медиумите (Mazmanian & Lanette, 2017); и дека родителите се вклучуваат во она што Lim (2018) го нарекува трансцендентно родителство (Lim, 2018, стр. 32–33), при што родителите мора „да ја надминат секоја медиумска средина во која влегуваат нивните деца“ и „да ги искористат овие повеќекратни начини на комуникација за да ги следат своите деца и да одржуваат контакт со нив каде и да се“ (ibid). Сепак, ова е колаборативна работа која ќе биде искористена започнувајќи уште од најрана возраст, во домашни услови, и која потоа ќе продолжи на ниво на училиште со практики и наставни програми со коишто ќе се им се помогне на децата да ги користат медиумите и да ја обработуваат нивната содржина.

Наставната програма како систем од пораки

Медиумската писменост не ја опфаќа само способноста како да се користат медиумите, туку и способноста да се комуницира во различен контекст и средини. Затоа, тука се работи за воведување мултикултурна наставна програма за масовни медиуми, која вклучува не само создавање слики, туку и нивна дистрибуција. Во таа смисла, секој елемент од информацијата е важен за моделирање на однесувањето произлезено од медиумската содржина. Когнитивните научници изразуваат став дека медиумските консументи учат повеќе од заднинските детали и слики отколку од видот на информациите што го привлекуваат нивното внимание на свесно ниво (Krugman, 1971, цитиран од Cortes 2000). Поради ова, важно е медиумските продуценти и публиката да разберат како е конструиран секој елемент на информацијата, фокусирајќи се главно врз оние слики или информации што можеби изгледаат тривијално, но коишто самите имаат најголем ефект на потсвесно ниво.

Затоа, уредниците на медиумите и новинарите треба да постигнат компромис помеѓу раскажување на приказната за некој настан и перцепцијата што може да ја создаде тој, бидејќи „реалноста не е ништо друго освен раскажување приказни“ (Gebner, 1998). Од друга страна, медиумските продуценти треба да го земат предвид јавниот интерес при продуцирањето на медиумска содржина, особено за ранливите групи кои не се во можност правилно да ги обработат медиумските содржини или да ги разберат нивните ефекти.

Ова навидум може да се чини како тешка задача за комерцијалните медиуми, но неопходно е да се преговара меѓу економските интереси на медиумите и самата медиумска содржина.

Во однос на медиумските модели што се претставени пред младата публика, многу малку од нив се занимаваат со теми поврзани со различноста. Дури и новите технологии и предностите на дигиталните медиуми не нудат ниту една продукција во врска со тоа. Ова важи и за јавниот телевизиски сервис, којшто е законски обврзан да произведува содржини што ги таргетираат сите категории на публика. Производството на содржини, филмови или детски емисии што се занимаваат со чувствителни прашања коишто се од огромно значење за албанската публика би било почетен чекор во насока на тоа да се помогне во оформувањето поотворен став и однесување кон прашањата на различностите, како што се идентитетот, ограничените способности, балансот на моќ и лидерство меѓу половите, сексуалната ориентација и многу повеќе. Меѓутоа, на јавниот телевизиски сервис во Албанија му недостига принципот за справување со различностите не само во однос на таргетирањето на публиката, туку и во однос на определувањето на програмата. Според уредничката на јавниот сервис, Еддира Бирко, јавниот телевизиски сервис ќе се смета за идеален сојузник на училиштата кога станува збор за медиумска едукација – но вакво нешто сè уште не се спроведува.

Разбирањето на улогата на медиумите во општеството и нивното користење како канал за обезбедување знаење би помогнале да се сменат постоечките верувања и ставови за различноста. Доделувањето на оваа должност на медиумите овозможува формирање на тоа знаење кое е засновано врз медиумите и кое, доколку е правилно создадено и обработено, преку постојано изложување на точни пораки и нивно повторување, дури и на оние пораки што се однесуваат на потсвесното ниво на разбирање, би помогнало да се започне нов наратив и уверување што ќе опстои. Сепак, ако признаеме дека медиумската функција се случува во комерцијален контекст, ќе дојдеме до тоа дека главниот придонесувач кон медиумското образование се училиштата и семејството. Во ситуација кога медиумите имаат важност во градењето на општествените наративи и на нивното распространување и опстојување, почетните стратегии ќе се применуваат во семејната средина.

Разните стратегии што се предложени од научниците вклучуваат практики како што се зборувањето за онлајн активностите на децата и бидувањето во близина додека е детето онлајн, или користењето алатки за технички надзор или проверка на онлајн практиките на децата (Livingstone, Mascheroni, Dreier, Chaudron, & Lagae, 2015). Училишните програми нудат малку или воопшто не нудат информации за медиумската писменост, што ја прави јавноста целосно изложена на практиките на медиумите и без никаква алатка за критичко размислување. Ова ја зголемува вредноста на родителите – тие сега ќе им овозможат насоки и поддршка на нивните деца и ќе научат како да се справат со предизвиците на медијацијата, коишто се особено важни денес, во дигиталната ера. Ова станува уште поважно со оглед на тоа што родителите сè уште ги немаат соодветните информации, ниту начините или методите да им помогнат на своите деца да ја пополнат оваа празнина, што отвора нова област за идни истражувања.

Децата, кои се најневините приматели на медиумските содржини, се истовремено и нивен најлесен плен. Неможноста да се филтрираат и да се обработуваат информациите на критички начин придонесува за создавање погрешни општествени норми и наративи, коишто во подоцнежните фази од животот стануваат склони кон имитација. Создавањето општество кое е отворено за различности од секаков вид го олеснува коегзистирањето на „мнозинството“ со „малцинството“ и со „различното“. Овие прашања се надминати во развиените земји, но треба многу да се работи во другите неразвиени земји, преку вклучување на сите елементи на општеството; семејството/родителите, училиштата, па дури и медиумите.

Користена литература

- Belousa, Inga & Stakle, Alnis (2010) Intercultural and media literacy; Global tendencies in metacontent of teacher's education in Latvia, Discourse and Communication for sustainable education, Vol 1,
- Berger, A (2012) Media and society; A critical perspective, 3rd edition, Rowman & Littlefield Publishers; 3rd edition
- Canales, M (200) Othering: toward an understanding of difference, Advances in Nursing Science, June 2000; 22 (2): 16-31
- Cantor, Joanne (2009) Fright reaction to mass media in Media effects, Advances in theory and research, Bryan, J, Oliver, M (2009) (eds), 3-rd edition, Routledge, New York and London, p 287-303
- Clark, L. S. (2011). Parental mediation theory for the digital age. Communication Theory, 21(4), 323– 343
- Cortes, Carlos (2000) Multicultural education series - How media teach about diversity, Teachers College Press, Columbia University Press, New York
- European Commission (2009) Report on Recommendations for media education on numerical environment
- Gerbner, G., The construction of reality and the media, Aleksandria, Athens 1998
- Mastro, Dana (2009) Effects of Racial and ethnic stereotyping, in Media effects, Advances in theory and research, Bryan, J, Oliver, M (2009) (eds), 3-rd edition, Routledge, New Yourk and London, p 325 - 342
- Mazmanian, M., & Lanette, S. (2017). Okay, one more episode: An ethnography of parenting in the digital age. Proceedings of the 2017 ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work and Social Computing. Portland, OR, USA
- McQuail, D. (2000). Mass communication theory (4th ed.). London: Sage.
- McLaren, P. (1997). Revolutionary multiculturalism: Pedagogies of dissent for the new millennium. Boulder, CO: Westview Press. McLaren, P. (1998). Education as a political issue. In H. S. Shapiro, & D. E. Purpel (Eds.), Critical social issues in American education: Transformation in a postmodern world, (2nd ed., pp. 289–298). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates
- Murray, J.P, Liotti, M., Ingmundson, P.T., Mayberg, H.S., Pu,Y., Zamarripa,F., et.al (2006) Children's brainactivations while viewing televised violence revealed by fMRI. Media Psychology,8,25-37
- Nesdale, D; Lambert, A (2007) Effects of experimentally manipulated peer rejection on children's negative affect, self-esteem, and maladaptive social behavior, International Journal of behavioural development, 2007;31(2):115-122.
- Perlof, R (2009) Mass Media, Social Perception, and third-person effect, in Media effects , Advances in theory and research, Bryan, J, Oliver, M (2009) (eds), 3-rd edition, Routledge, New Yourk and London, p 252 - 269
- Persson A & Musher-Eizenman, D (2003) The impact of a prejudice-prevention television program on young children's ideas about race, December 2003, Early Childhood Research Quarterly, 18(4):530-546
- Pombo, T. (2003). Video production in Ohio schools: The role of media pedagogy in youth identity, doctoral dissertation, Ohio University, Athens (the USA).
- Lim, S. S. (2018). Transcendent parenting in digitally connected families: When the technological meets the social. In G. Mascheroni, C. Ponte, & A. Jorge (Eds.), Digital parenting: The challenges for families in the digital age (pp. 31–39). Gothenburg
- Livingstone, S., & Bober, M. (2006). Regulating the internet at home: Contrasting the perspectives of children and parents. In D. Buckingham & R. Willett (Eds.), Digital generations: Children, young people, and new media (pp. 93–113).
- Livingstone, S., Mascheroni, G., Dreier, M., Chaudron, S., & Lagae, K. (2015). How parents of young children manage digital devices at home: The role of income, education and parental style. London: EU Kids Online, LSE

Londo, E (2017) “Media shqiptare në kohët e politikës së mediatizuar” (Albanian media in the times of mediated politics), Journal on Communication and Media Studies, Sept 2017, AAB College, Prishtinë

Londo, Eva (2012) Efektet e media ne konstruktimin e shoqerise, Panorama Newspaper, 30 Oct 2012

Smith, Stacy & Granados, Amy (2009) Content patterns and effects surrounding sex-role stereotyping on television and film, in Media effects , Advances in theory and research, Bryan, J, Oliver, M (2009) (eds), 3-rd edition, Routledge, New York and London, p 342 - 361

Sparks, Glenn, Sparks, Cheri, Sparks, Erin (2009) Media violence in Media effects , Advances in theory and research, Bryan, J, Oliver, M (2009) (eds), 3-rd edition, Routledge, New Yourk and London, p 269-286

Willett, R. J. (2015). The discursive construction of ‘good parenting’ and digital media—the case of children’s virtual world games. Media, Culture & Society, 37(7), 1060–1075

Wolton, D (2012) Indisipline, Odille Jaob, Paris

Fëmijët dhe media (Children and the media) Report, Dec 2011, Unicef & Albanian media institute

Faktoje.al. June 10th 2021 “U premtua arsimi 100 % i fëmijëve të komunitetit rom-egjiptian, por shumicën e gjen në ‘shkollën e rrugës’

Unicef, July 2019, Monitoring guideline for children outside of education system

Автор

Ева Лондо

проф. д-р ЕВА ЛОНДО е предавач на Факултетот за историја и филологија, Катедра за новинарство, на Универзитетот во Тирана, Албанија.